

Tarkastusvaliokunnan kuuleminen 11.3.2020

O 4/2021 Valtiotalouden tarkastusviraston taloudenhoito

Tarkastusvaliokunnan tiedonsaantioikeudesta

Eduskunta valvoo perustuslain 90 §:n 1 momentin nojalla valtion taloudenhoitoa ja valtion talousarvion noudattamista. Tätä varten eduskunnassa on tarkastusvaliokunta, jonka tulee saattaa eduskunnan tietoon merkittävät valvontahavaintonsa. Tarkastusvaliokunnalla on pykälän 3 momentin mukaan oikeus saada viranomaisilta ja muilta valvontansa kohteina olevilta tehtävänsä hoitamiseksi tarvitsemansa tiedot.

Perustuslain esitöiden mukaan eduskunnan valvonta ulottuu niin valtion talousarvioon sisältyvään kuin sen ulkopuoliseenkin valtionalouteen. Valvonnan piiriin kuuluvat siten valtion virastot ja laitokset, rahastot, valtion liikelaitokset ja teollisuuslaitokset, valtion määräysvallassa olevat osakeyhtiöt, valtionavut ja muut valtion tukitoimet sekä Suomen valtion ja Euroopan unionin väliset varainsiirrot (HE 1/1998 vp, s. 141; PeVM 10/1998 vp, s. 24). Aiemmin toimineiden valtioneuvoston tarkastajien toimialasta poiketen tarkastusvaliokunnalle kuuluu myös eduskunnan ja valtionalouden tarkastusviraston taloudenhoito. (HE 71/2006 vp, s. 21)

Perustuslain 90 §:n 3 momentin esitöiden (ks. HE 71/2006 vp, s. 21 ja PeVM 10/2006 vp, s. 5-6) mukaan tarkastusvaliokunnan tiedonsaantioikeus on tehokkaan valvonnan välttämätön edellytys, ja tämän vuoksi tarkastusvaliokunnan tiedonsaantioikeudesta on säädetty nimenomaisesti perustuslaissa.

Tiedonsaantioikeus kattaa kaikki valvontatehtävän hoitamisen kannalta tarvittavat tiedot niin valvonnan kohteina olevilta viranomaisilta kuin yksityisiltäkin tahoilta. Tämä tarkoittaa yleistä tiedonsaantioikeutta, joka ei riipu esimerkiksi tietojen tai asiakirjojen salaisuudesta, vaan siitä, mitkä tiedot ovat valvontaa varten tarpeen. Säännös turvaa tarkastusvaliokunnalle valvonnan tehokkuuden kannalta välttämättömän laajan tiedonsaantioikeuden. Perustuslain puheena oleva säännös kattaa myös muun lainsäädännön perusteella salassa pidettävät sellaiset tiedot, jotka ovat tarkastusvaliokunnan valvontatehtävän hoitamiseksi tarpeen. Tietojensaantioikeuteen saattaa kuitenkin aiheutua rajoituksia eräistä muista seikoista kuten siitä, että oikeutta olla todistamatta itseään vastaan pidetään perustuslain 21 §:ssä mainittujen oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon käsitteiden piiriin kuuluvana oikeussuojatakeena (HE 309/1993 vp, s. 74/II, PeVM 6/2000 vp, s. 2/II).

Tarkastusvaliokunnan oikeus saada tietoja virkamiehen lentopisteistä

En tunne tarkemmin valtionalouden tarkastusviraston hallinnollisia määräyksiä, mutta olen havainnut, että tarkastusvirastolla on virkamatkoja koskevia määräyksiä taloussäännössä ja matkustusohjeessa.

Matkustusohjeen mukaan virkamatkoista kertyneet bonuspisteet tulee hyödyntää tarkastusviraston virkamatkojen hankintaan. Viraston hankkimista virkamatkoista kertyneiden pisteiden yksityiskäyttö on kielletty. Pisteet kirjataan lentoyhtiön kanta-asiakasohjelma, joka on tarkoitettu matkustajille ja virkamies liittyy siihen yksityishenkilönä. Kysymyksessä on siis henkilön ja lentoyhtiön välinen yksityisoikeudellinen sopimus.

Tarkastusvaliokunnalla on oikeus saada tarkastusvirastolta tiedot viraston virkamiehen virkamatkoista ja niistä kertyneistä bonuspisteistä sekä tiedon siitä, onko bonuspisteitä käytetty virkamiehen virkamatkojen maksamiseen. Sen sijaan katson, että tarkastusvaliokunnan tehtävää tukeva tiedonsaantioikeus ei ulotu

henkilön ja yhtiön väliseen sopimussuhteeseen perustuvaan kanta-asiakasohjelman tietoihin. Tämä merkitsee sitä, ettei valiokunta saa tietoa siitä, onko virkamies noudattanut tarkastusviraston matkustusohjeen kieltä käyttää bonuspisteitä yksityiseen tarkoitukseen.

Työnantajan oikeus saada tietoja palveluksessaan olevan virkamiehen lentopisteistä

Valtiontalouden tarkastusvirasto on eduskunnan yhteydessä oleva virasto. Eduskunnan virkamiehistä annetun lain 1 §:n 2 momentin mukaan virkasuhde on julkisoikeudellinen palvelussuhde, jossa eduskunta on työnantajana ja virkamies työn suorittajana. Mainittua lakia sovelletaan myös tarkastusviraston pääjohtajaan, toisin kuin eduskunnan oikeusasiamieheen ja apulaisoikeusasiamieheen.

Mainitun lain 19 §:n mukaan virkamiehen on suoritettava tehtävänsä asianmukaisesti ja viivytyksettä. Hänen on noudatettava työnjohto- ja valvontamääräyksiä. Lisäksi virkamiehen on käyttäydyttävä asemansa ja tehtäviensä edellyttämällä tavalla.

Edellä sanottu merkitsee mm. sitä, että virkamiehen on noudatettava työnantajan antamia virkamatkoja koskevia määräyksiä. Työnantajan mahdollisuuksia valvoa bonuspisteiden käyttöä koskevia määräyksiä rajoittaa lentoyhtiön kanta-asiakkuusohjelman yksityisoikeudellinen luonne. Katson, ettei työnantajalla ole toimivaltaa määrätä antamaan tietoja nykyisen kaltaisen kanta-asiakasohjelman lentopisteiden käytöstä, vaikka ne ovatkin kertyneet työnantajan maksamista virkamatkoista. Epäiltyä virkavelvollisuuden rikkomista voi selvittää poliisi, jolla on esitutkintalakiin perustuvat toimivaltuudet.

Valtiontalouden tarkastusviraston pääjohtajaan nähden työnantajan asemassa on eduskunnan kansliatoimikunta, joka voi tehdä pääjohtajan kanssa sopimuksen palvelussuhteen ehdoista.